

GLEDALIŠČE - Premiera tragedije v

Slovenskem narodnem gledališču Nova Gorica

Enkratne Evripidove Trojanke Jaše Kocelija

NOVA GORICA - *Trojanke*, ki so nastale okrog leta 415 pr.n.št. med peloponeško vojno, so brez dvoma prepojene s protimilitarističnim nabojem, so prej kot ne obsodba krivičnih vojn. Ampak s katerega zornega kota obravnava Evripid izhodiščno vsebino in kako jo prenaša na oder najnovejša uprizoritev (premera je bila 12. aprila) **Slovenskega narodnega gledališča iz Nove Gorice?** Za lažje razumevanje naslednje:

Evripid sodi s Sofoklejem in Ajshilom med največje dramatičarje antike. Napisal je 92 del, od teh se je ohranilo v integralni obliki le 19 (18 tragedij in 1 satira), s katerimi se je trajno vpisal med velike duhove človeštva in s katerimi je vnesel v gledališče nove prijeme tako na formalni (manjša uporaba in vloga zbora in večkratno zatekanje k *deus ex machina*) kot vsebinski ravni. Pravo revolucijo je izvedel s tem, da je dajal večjo pozornost čustvom, novost je njegov realizem, s katerim opisuje psihološke dinamike svojih likov; junak ni več odločen in samozavesten protagonist, kot ga poznamo pri Sofokleju in Ajshilu, Evripidov junak je pogosto negotova in problematična oseba s notranjimi konflikti. Zaradi tega je vnašal v svoje tragedije veliko ženskih figur, ti liki pa niso najbolj pozitivni, zaradi česar so ga analitiki prištevali med ženskomrzleže, a resnica je najbrž drugače, v ženskah je Evripid iskal popolnost in čistost in dostojanstvo. Zato so njegove tragedije drzne in jih takratno občinstvo ni sprejemalo najbolje, ker ga je čustvenost, ki je ni poznalo, vrglo s tira. Zanimivo je tudi to, da so dogodki opisani s stališča poraženca in ne zmagovalca, kar je seveda značilno za *Trojanke*, ki naj bi bile med vsemi grškimi tragedijami najmanj »gledališke« in najbolj statične.

Kako se to reflektira in detektira v novogoriški postavitvi?

Režiser Jaša Koceli je s sodelavci in igralskim ansamblom ustvaril enkratno predstavo, čeprav z močno vprašljivim, če že ne nepotrebnim in celo neproduktivnim epilogom, a o tem pozneje. *Trojanke* se na novogoriškem odru udeležajo

kot čista, problemska, močno čustveno izpostavljena in izrazito poetična pripoved, ki nanovo in brez ovinkarjenja ustvarjalno izpostavlja moč antične tragedije v vsej njeni maestoznosti in neponovljivosti. Od metaforične povednosti do sublimacije žrtvovanja, od grenkotrpkega melosa do scenske figurativnosti (Darjan Mihajlovič Cerar) in kostumografskih akcentov (Branka Pavlič), so *Trojanke* vrhunski dosežek, enovita celota, ki jo je režiser Koceli sestavljal s silovitimi fragmenti oziroma izpovednimi tiradami, ki jih je povezoval zbor (avtor glasbe Miha Petric). Vsa uprizoritev je pregnetena z dramatičnim melosom, atmosfera ujetosti v brezizhodne položaje, ki se dogajajo mimo naše volje zaradi volje drugih, je razorožujoče psihološko učinkovita in vodi v tisto, čemur je Aristotel pravilno sočutje in katarza. Sočutje in katarza v tem odtujujočem globalizacijskem svetu!

Po porazu Troje so Hekaba, trojanska kraljica, Kasandra, Andromaha in ostale ženske dodeljene z žrebom zmagovalcem ali pa jih zmagovalci sami izberejo, morajo v suženjstvo in priležništvo, kar povzroča bolečino, odpor, upor, maščevalnost, nepredajo. *Trojanke* so dostojanstvene in pokončne, v teh ženskah je velika moralna moč, stre jih le največji strup zmagovalcev, ki se znašajo nad otroki, da bi onemogočili razmnožitev poznejših rodov poražencev in se s tem izognili maščevanju. V predstavi prihaja do izraza zaprepasčujoča krutost vojne in njena obsodba, Evripid je v tem smislu neizprosni, moderen, uprizoritev ga dopolnjuje le s tem, da vojne nesmisle, surovost, razčlovečenost vnaša v čas, ki ga živimo tu in zdaj. Nad prizoriščem namreč grozeče lebdi jekleni zabojnik UNPROFORja (mirovne organizacije, ki miru ne zagotavlja), ki v epilogu stisne med svoje stene vse, jih stlači v kletko, kot da vojna nima ne zmagovalcev ne poražencev, je brezčasni absurd, vanj smo vsi potisnjeni. *Trojanke* s svojo tragično usodo živijo v tem našem sodobnem svetu, pa naj gre za Hekabo, ki jo je Marjuta Slamič vodila

skozi prostor in čas z neomajnim upanjem in resignacijo obenem, oboje je združevala v sebi, da bi na koncu priznala premoč ravnodušju, to je smrti,

Slamičeva je bila sposobna enakovredno dozirati realistične in čustvene tone, treznost in prepuščanje srčnim vzmetem, bila je sodnik dogajanja in njena žrtev, ali pa naj gre za ostale ženske vloge.

Raiven se je vživela v Kasandrin lik z neverjetno nežnostjo in spevnostjo, medtem ko je najbolj tragične krike duše in besede izrekala Patrizia Jurinčič Finžgar kot Andromaha, ki ji iz objema iztrgajo otroka, ga umorijo, da umorijo rod in ji ga mrtvega vrnejo. Jurinčič Finžgarjeva je Andromaho oblikovala uničujoče prizadeto, iz nje se je iztekala ostra bolečina, taka, ki nepopisno skeli ob izgubi najdražjega, ta bolečina je šla skozi telo in um, skozi vsako igralčno vlakno, kazala se je v njenem telesnem drgetu in glasovnih molih. Vzbujala je sočutje in celo sotrpiljenje. Arna Hadžialjevič pa je bila kot prelepa Helena, pravzaprav povod in vzrok za grozno vojno, nekakšen breztelesni predmet v rokah poveljnika grške vojske Menelaja, lahko bi rekel razteleseno telo, na milost in nemilost prepuščena volji bogov in moža. V vidni vlogi je nastopil tudi Jure Kopusar kot odposlanec grške vojske Taltibij, hladni izvrševalec ukazov in najkru-tejših sporočil zmagovalcev. Kopusar se je kazal kot vojak, ki je podrejen poveljem, a nosi v sebi tudi znake solidarnosti in čutenja z usodami Trojank, predvsem Andromahe, upora pa ne premore. Bil je to enovit lik. Podčrtati gre tudi delež Siniše Bukinca, ki je svojega na odru stalno prisotnega bojnika udeležil z natančno mimiko in gibom. Kristijan Guček je bil Pozejdon, Helena Peršuh Atena, Ana Facchini pa vodja številnega zbora trojanskih ujetnic.

Predstava bo s svojo klenostjo in celovitostjo ter umetniškim vtisom zagotovo še dolgo odmevala v zavesti gledalcev. Imanentnost njenega sporočila današnjemu času pa je bilo po mojem mnenju po-

vsem odveč pokomentirati v epilogu po epilogu z aktivističnim nastopom palestinske pesnice Farah Chamma. Že sama uprizoritev je izpovedala obsodbo vojne in njenih krutih, človeka ne vrednih mehanizmov. Izrekanje militantnega proglasa, ki je povsem odveč, ker vsi vemo za

grozote na Bližnjem vzhodu, krha enkratni Evripidovi vsebini in poeziji njun univerzalni naboj.

Marij Čuk

Prizora
iz Evripidovih
Trojank
v SNG Nova Gorica

MANKICA KRANJEC